

De fasen van een filosofisch gesprek (versie A)

Dit is één methode die kan worden gebruikt bij 'filosoferen met kinderen'.

Het is van belang dat de leerkracht tijdens het filosoferen een rol aanneemt die zowel procesgericht en beschouwend als uitdagend is. Tevens is het van belang dat de leerkracht zich grondig voorbereid op het thema (de thema's) dat aan de orde zal komen.

Fase 1: De inleiding

Een korte, prikkelende introductie die minstens één kwestie bevat die goed uitgediept kan worden. Dit kan een korte video zijn, een verhaal, een afbeelding, een poëzieposter, het maken van een tekening of het uitvoeren van een ruimtelijke opdracht.

Fase 2: De startvraag

De startvraag moet een concrete vraag zijn die aansluit bij de ervaringswereld van de deelnemers. Er is een verschil tussen de startvraag, de vraag om het gesprek mee te beginnen, en de themavraag, de vraag die tijdens het gesprek centraal staat.

De themavraag bevat de kwestie waarover het gesprek zal gaan. Bijvoorbeeld: 'Wat is de invloed van de tijd op ons leven?'.

Een startvraag om deze kwestie open te breken kan zijn: 'Wat zou er in jouw leven anders zijn als de klok geen twaalf maar tien uren had?'. Uitnodigende vraag, veel duidelijker. Een goede startvraag is een vraag die onmiddellijk uitnodigt tot een reactie.

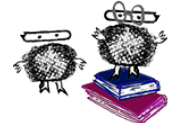
Er is inmiddels heel veel goed en leuk materiaal met lessen te krijgen in Nederland. Check eens de website van www.filosofievaardig.nl voor blogs, lessen en materiaal.

Fase 3: Eerste inventarisatie

Het verzamelen van de eerste antwoorden op de gekozen startvraag. In tweetallen even over de startvraag na laten denken. Tijdens de inventarisatie kunnen, afhankelijk van de startvraag, voorbeelden, kenmerken of redenen worden aangegeven.

Fase 4: Verdiepen

Deze fase is belangrijk. Het is de bedoeling, dat je – naar aanleiding van wat in de inventarisatie door de deelnemers naar voren is gebracht – een verdieping aanbrengt in het gesprek. Sluit aan bij de

inventarisatie en maak van daaruit een keuze voor de voortgang van het gesprek. Maar tegelijkertijd wil je een bepaalde themavraag in het gesprek aan de orde stellen. Probeer beide met elkaar te verenigen. Belangrijk is dat het een gesprek wordt en niet het groepsgewijs behandelen van door jou van tevoren bedachte vragen.

Tussentijdse interventies

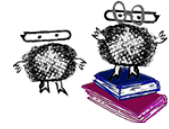
Om te verdiepen, het gesprek weer open te breken of indien nodig het gesprek terug te brengen naar het thema.

- *Doorvragen naar verheldering en/of argumenten.*
- *Meningen tegenover elkaar zetten.*
- *Het gesprek tussentijds samenvatten.*
- *Analytisch moment/concept onderzoeken.*
Bijvoorbeeld een lijst van kenmerken van een begrip op te stellen waarover iedereen het eens is. Controleren of een bepaalde uitspraak klopt, bijvoorbeeld of deze in overeenstemming is met hetgeen in fase 1 is gepresenteerd.
- *Een nieuwe invalshoek inbrengen.*
Verandering van perspectief en omkering van de vraagstelling zijn mogelijkheden om tot zo'n nieuwe invalshoek te komen.
- *Verwijzen naar (een) stellingname(s).*
Een goed herkenbaar standpunt kan als 'kapstok' gebruikt worden om een bepaalde visie te illustreren. De leerling die het standpunt heeft ingebracht, kan verder gevraagd worden om een bepaald argument verder te bekijken.
- *De startvraag herhalen.*

Fase 5: Afsluiten

Het is belangrijk om het gesprek af te ronden. Een goede manier is het gesprek gezamenlijk samen te vatten en/of de vraag te stellen of er meer inzicht is verkregen in het thema. Ook is het mogelijk mooie uitspraken uit het gesprek te kiezen of de leerlingen een tekening te laten maken.

NB Sla nooit de inleiding en de afsluiting over!

De fasen van een filosofisch gesprek (versie B)

Dit is één methode die kan worden gebruikt bij 'filosoferen met kinderen'.

Het is van belang dat de leerkracht tijdens het filosoferen een rol aanneemt die zowel procesgericht en beschouwend als uitdagend is. Tevens is het van belang dat de leerkracht zich grondig voorbereid op het thema (de thema's) dat aan de orde zal komen.

Fase 1: De inleiding

Een korte, prikkelende introductie die minstens één kwestie bevat die goed uitgediept kan worden. Dit kan een korte video zijn, een verhaal, een afbeelding, een poëzieposter, het maken van een tekening of het uitvoeren van een ruimtelijke opdracht.

Fase 2: De vragen

Het formuleren van vragen door de leerlingen naar aanleiding van de introductie. Het kan stimulerend werken om hen in tweetallen een vraag te laten bedenken.

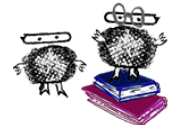
Fase 3: Vragen verzamelen

De vragen inventariseren en voor iedereen zichtbaar maken, bijvoorbeeld op het bord. tien vragen maximaal. Blijf bij de woorden van de leerling die een vraag stelt. Ga dus niet interpreteren.

Fase 4: De startvraag

De leerlingen en leerkracht kiezen samen een vraag. Als de klas nog niet geoefend is in het herkennen van een goede startvraag dan kun je als leerkracht aansturen op de vraag met de meest filosofische potentie. Is de klas geoefend in het herkennen van filosofische vragen dan kun je het kiezen aan de klas over laten.

De themavraag bevat de kwestie waarover het gesprek zal gaan. Bijvoorbeeld: 'Wat is de invloed van de tijd op ons leven?'. Een startvraag dient om deze kwestie open te breken en kan zijn: 'Wat zou er in jouw leven anders zijn als de klok geen twaalf maar tien uren had?'. Uitnodigende vraag, veel duidelijker. Een goede startvraag is een vraag die onmiddellijk uitnodigt tot een reactie.

Er zijn drie manieren om een goede startvraag te maken

1. *Via een gedachte-experiment.* 'Wat zou er voor jou anders zijn als ...? Je kunt ook een handeling loslaten op een concept, bijvoorbeeld: 'Kun je problemen ruilen?' of 'Kun je half gelukkig zijn?'.
2. *Zet twee posities tegenover elkaar, of breng een rangorde aan.* 'Wie is slimmer, de mus of de schildpad?' of 'Wat is de moeilijkste vraag?'.
3. *Vragen naar voorbeelden uit de eigen ervaring.* Van een waaromvraag kun je snel een heb-jij-wel-eens-vraag maken. Bijvoorbeeld: 'Denk jij wel eens snel?'. Het is niet de bedoeling dat het een uitwisseling van ervaringen wordt, maar wel dat men echt gericht begrippen gaat verkennen. Er moet steeds naar het 'waarom?' van het gegeven voorbeeld doorgevraagd worden.

Fase 5: Eerste inventarisatie

Het verzamelen van de eerste antwoorden op de gekozen startvraag. In tweetallen even over de startvraag nadenken. Deze inventarisatie bevat verschillende redenen voor een bepaald antwoord, of verschillende voorbeelden, of verschillende kenmerken, afhankelijk van de startvraag.

Fase 6: Verdiepen

Om te verdiepen, het gesprek weer open te breken of indien nodig het gesprek terug te brengen naar het thema.

- *Doorvragen naar verheldering en/of argumenten.*
- *Meningen tegenover elkaar zetten.*
- *Het gesprek tussentijds samenvatten.*
- *Analytisch moment/concept onderzoek.*
Bijvoorbeeld een lijst van kenmerken van een begrip opstellen waarover iedereen het eens is. Controleren of een bepaalde uitspraak klopt, bijvoorbeeld of deze in overeenstemming is met hetgeen in fase 1 is gepresenteerd.
- *Verwijzen naar (een) stellingname(s).*
Een goed herkenbaar standpunt kan als 'kapstok' gebruikt worden om een bepaalde visie te illustreren. De leerling die het standpunt heeft ingebracht, kan verder gevraagd worden om een bepaald argument verder te bekijken.
- *De startvraag herhalen.*
- *Een nieuwe invalshoek inbrengen.*
Verandering van perspectief en omkering van de vraagstelling zijn mogelijkheden om tot zo'n nieuwe invalshoek te komen.

Fase 7: Afsluiten

Het is belangrijk om het gesprek af te ronden. Een goede manier is het gesprek gezamenlijk samen te vatten en/of de vraag te stellen of er meer inzicht is verkregen in het thema. Ook is het mogelijk mooie uitspraken uit het gesprek te kiezen of de leerlingen een tekening te laten maken.

Alternatieve methode

Omdat het voor een onervaren gespreksleider vaak lastig is om het thema in de vraag van een leerling te herkennen, en om de vraag ter plekke om te zetten in een goed bruikbare startvraag, is het aan te raden om fase 2 en 3 over te slaan. De leerkracht bedenkt dan zelf van tevoren een goede startvraag over een thema uit de inleiding (zie ook A).

NB: Sla nooit de inleiding en de afsluiting over!